

VU Research Portal

Case note: Hoge Raad

Rozemond, N.

2015

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Rozemond, N., (2015). *Case note: Hoge Raad*, No. 185, Nov 04, 2014. (Nederlandse jurisprudentie; Vol. 2015).

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

NJ 2015/185: Motiveringseisen aan bewezenverklaring voorbereiding van moord.

[Klik hier om het document te openen in een browser venster](#)

Instantie:	Hoge Raad (Strafkamer)	Datum:	4 november 2014
Magistraten:	Mrs. A.J.A. van Dorst, J. de Hullu, N. Jörg, V. van den Brink, E.S.G.N.A.I. van de Griend	Zaaknr:	12/05178
Conclusie:	A-G mr. E.J. Hofstee		
Noot:	N. Rozemond	Roepnaam:	-
Brondocumenten:	ECLI:NL:HR:2014:3081, Uitspraak, Hoge Raad (Strafkamer), 04-11-2014; ECLI:NL:PHR:2014:1921, Conclusie, Hoge Raad (Advocaat-Generaal), 02-09-2014; Beroepschrift, Hoge Raad, 31-12-2013		

Wetgang: Art. 46, 287, 289 Sr

Brondocument: HR, 04-11-2014, nr. 12/05178

Essentie

Aan de bewezenverklaring van de voorbereiding van moord door het voorhanden hebben van voorwerpen worden niet dezelfde (motiverings-)eisen gesteld als in de rechtspraak van de Hoge Raad met betrekking tot het bestanddeel 'voorbodachte raad' bij de bewezenverklaring van (poging tot) moord (vgl. HR 15 oktober 2013, *NJ* 2014/156). Dit neemt niet weg dat ook voor de voorbereiding van moord aan het bewijs van het bestemd zijn tot het begaan van moord bepaaldelijk eisen moeten worden gesteld en dat de rechter aandacht moet geven aan de vraag op grond waarvan blijkt dat het misdadige doel dat de verdachte met zijn voorbereidingshandelingen en voorbereidingsmiddelen voor ogen stond, als moord moet worden aangemerkt. Ook bij de voorbereiding van moord moet sprake zijn van een voorgenomen daad en gelegenheid tot nadenken over en zich rekenschap geven van de betekenis en de gevolgen van die daad.

Nu verdachte zich blijkens een eerdere veroordeling bereid en in staat heeft getoond om een vuurgevecht aan te gaan waarbij dodelijke slachtoffers zouden kunnen vallen en hij, gelet op de aangetroffen voorwerpen, opnieuw een gewapende overval aan het voorbereiden was die mogelijk gepaard zou gaan met een vuurgevecht, heeft hij gelegenheid gehad na te denken over dit voorgenomen handelen en zich daarvan rekenschap te geven.

Partij(en)

Arrest op het beroep in cassatie tegen een arrest van het gerechtshof te 's-Gravenhage van 31 oktober 2012, nummer 22/003354-10, in de strafzaak tegen Q. Adv. mr. G. Spong te Amsterdam.

Voorgaande uitspraak

Cassatiemiddel:

(zie 2.1; *red.*)

Conclusie

Conclusie A-G mr. E.J. Hofstee:

1. Verzoeker is bij arrest van 31 oktober 2012 door het Gerechtshof te 's-Gravenhage veroordeeld tot een gevangenisstraf voor de duur van tien jaren en zes maanden, met aftrek als bedoeld in art. 27 Sv, wegens:
  1. eerste tot en met zevende cumulatief:^[1.]

“De voorgezette handeling van de eendaadse samenloop van voorbereiding van opzettelijk brand stichten en/of een ontploffing teweeg brengen terwijl daarvan gemeen gevaar voor goederen te duchten is, en voorbereiding van opzettelijk brand stichten en/of een ontploffing teweeg brengen terwijl daarvan levensgevaar of gevaar of zwaar lichamelijk letsel voor (een) ander(en) te duchten is, en voorbereiding van opzettelijk brand stichten en/of een ontploffing teweeg brengen terwijl daarvan levensgevaar voor (een) ander(en) te duchten is en het feit iemands dood ten gevolge heeft, en voorbereiding van moord, en voorbereiding van diefstal, voorafgegaan, vergezeld of gevolgd van geweld of bedreiging met geweld tegen personen, gepleegd met het oogmerk om die diefstal voor te bereiden of gemakkelijk te maken of om, bij betrapping op heterdaad, aan zichzelf of andere deelnemers aan het misdrijf hetzij de vlucht mogelijk te maken, hetzij het bezit van het gestolene te verzekeren, en/of afpersing, en voorbereiding van gijzeling, en voorbereiding van opzettelijke vrijheidsberoving”,
  2. “handelen in strijd met artikel 26, eerste lid, van de Wet wapens en munitie en het feit begaan met betrekking tot een vuurwapen van categorie III, en handelen in strijd met artikel 26, eerste lid, van de Wet wapens en munitie en het feit begaan met betrekking tot een vuurwapen van categorie II (onder 3), en handelen in strijd met artikel 26, eerste lid, van de Wet wapens en munitie, en het feit begaan met betrekking tot munitie van categorie III”,
  3. “handelen in strijd met artikel 26, eerste lid, van de Wet wapens en munitie en het feit begaan met betrekking tot een onderdeel van een wapen van categorie II (onder 7), meermalen gepleegd.”^[2.]
  5. “bedreiging met enig misdrijf tegen het leven gericht, terwijl deze bedreiging schriftelijk en onder bepaalde voorwaarden is geschied, meermalen gepleegd”^[3.],
  6. primair “poging tot door bedreiging met geweld een ambtenaar dwingen tot het volvoeren van een ambtsverrichting”,
  7. “diefstal, gevolgd van geweld tegen personen, gepleegd met het oogmerk om, bij betrapping op heterdaad, aan zichzelf hetzij de vlucht mogelijk te maken, hetzij het bezit van het gestolene te verzekeren”, veroordeeld tot een gevangenisstraf voor de duur van tien jaren en zes maanden, met aftrek als bedoeld in art. 27 Sr.”
2. Namens verzoeker heeft mr. G. Spong, advocaat te Amsterdam, zeven middelen van cassatie voorgesteld. (...)
17. Het *tweede middel*, dat dicht tegen het eerste middel aanligt en daarmee misschien wel enigszins verknoopt is, klaagt dat de bewezenverklaring van feit 1 niet naar de eis der wet voldoende met redenen is omkleed, nu het Hof heeft miskend dat de voorbedachte raad in de zin van art. 289 Sr op de levensberoving ziet en niet op het gebezigde middel c.q. de gebezigde middelen waarop het Hof zijn oordeel heeft doen steunen en aldus blijkt heeft gegeven van een onjuiste rechtsopvatting van het begrip voorbedachte raad.
18. In de toelichting op het middel wordt met een beroep op HR 24 juni 1986, *NJ* 1987/177 en met verwijzing naar de nadere motiveringseisen die aan het bewijs van voorbedachte raad als bedoeld in art. 289 Sr naar de tegenwoordige stand van de rechtspraak van de Hoge Raad worden gesteld, aangevoerd dat “ook een nadere motivering, waarbij aan de afwezigheid van contra-indicaties aandacht wordt besteed, bij het voorbereidingsdelict vereist [zal] moeten worden.” De steller van het middel vervolgt aldus: “Een zodanige contra-indicatie, die het Hof verzuimd heeft in zijn overwegingen te betrekken, is gelegen in de omstandigheid

dat de voorbedachte raad als bedoeld in art. 289 Sr ziet op de levensberoving en niet op het middel met behulp waarvan deze wordt bewerkstelligd.” Daarnaast voert de steller van het middel aan dat de bewijsredenering van het Hof in wezen neerkomt op voorwaardelijk opzet op moord, zulks terwijl ter beoordeling daarvan meer details over de aard van de overval en de omstandigheden waaronder deze zal worden gepleegd en de locatie nodig zijn.

19. Het middel werpt een interessante rechtsvraag op, namelijk of de koers wijzigende rechtspraak van de Hoge Raad omtrent het voltooide misdrijf van moord (art. 289 Sr) en meer in het bijzonder aangaande het begrip voorbedachte raad, mede inbegrepen de aangescherpte motiveringseisen^[7], tevens (geheel en al) betrekking heeft op het onvolkomen delict van voorbereiding van moord (art. 46 Sr in verbinding met art. 289 Sr).
20. De Hoge Raad heeft onder meer in HR 15 oktober 2013, ECLI:NL:HR:2013:963, *NJ* 2014/156 omtrent het bestanddeel voorbedachte raad in art. 289 Sr overwogen:

“3.3. Voor een bewezenverklaring van het bestanddeel ‘voorbedachte raad’ moet komen vast te staan dat de verdachte zich gedurende enige tijd heeft kunnen beraden op het te nemen of het genomen besluit en dat hij niet heeft gehandeld in een ogenblikkelijke gemoedsopwelling, zodat hij de gelegenheid heeft gehad na te denken over de betekenis en de gevolgen van zijn voorgenomen daad en zich daarvan rekenschap te geven.

Bij de vraag of sprake is van voorbedachte raad gaat het bij uitstek om een weging en waardering van de omstandigheden van het concrete geval door de rechter, waarbij deze het gewicht moet bepalen van de aanwijzingen die voor of tegen het bewezen verklaren van voorbedachte raad pleiten. De vaststelling dat de verdachte voldoende tijd had om zich te beraden op het te nemen of het genomen besluit vormt weliswaar een belangrijke objectieve aanwijzing dat met voorbedachte raad is gehandeld, maar behoeft de rechter niet ervan te weerhouden aan contra-indicaties een zwaarder gewicht toe te kennen. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan de omstandigheid dat de besluitvorming en uitvoering in plotselinge hevige drift plaatsvinden, dat slechts sprake is van een korte tijdspanne tussen besluit en uitvoering of dat de gelegenheid tot beraad eerst tijdens de uitvoering van het besluit ontstaat. Zo kunnen bepaalde omstandigheden (of een samenstel daarvan) de rechter uiteindelijk tot het oordeel brengen dat de verdachte in het gegeven geval niet met voorbedachte raad heeft gehandeld.

Mede met het oog op het strafverzwarende gevolg dat dit bestanddeel heeft, moeten aan de vaststelling dat de voor voorbedachte raad vereiste gelegenheid heeft bestaan, bepaaldelijk eisen worden gesteld en dient de rechter, in het bijzonder indien de voorbedachte raad niet rechtstreeks uit de bewijsmiddelen volgt, daaraan in zijn motivering van de bewezenverklaring nadere aandacht te geven (vgl. HR 28 februari 2012, ECLI:NL:HR:2012:BR2342, *NJ* 2012/518).

- 3.4. De achtergrond van het vereiste dat de verdachte de gelegenheid heeft gehad na te denken over de betekenis en de gevolgen van zijn voorgenomen daad en zich daarvan rekenschap te geven, is dat ingeval vaststaat dat de verdachte die gelegenheid heeft gehad, het redelijk is aan te nemen dat de verdachte gebruik heeft gemaakt van die gelegenheid en dus daadwerkelijk heeft nagedacht over de betekenis en de gevolgen van zijn voorgenomen daad en zich daarvan rekenschap heeft gegeven (vgl. het overleg en nadenken dat in de wetsgeschiedenis is geplaatst tegenover de ogenblikkelijke gemoedsopwelling). Dat de verdachte daadwerkelijk heeft nagedacht en zich rekenschap heeft gegeven leent zich immers moeilijk voor strafrechtelijk bewijs, zeker in het geval dat de verklaringen van de verdachte en/of eventuele getuigen geen inzicht geven in hetgeen voor en ten tijde van het begaan van het feit in de verdachte is omgegaan. Of in een dergelijk geval voorbedachte raad bewezen kan worden, hangt dan sterk af van de hierboven bedoelde gelegenheid en van de overige feitelijke omstandigheden van het geval zoals de aard van het feit, de omstandigheden waaronder het is begaan alsmede de gedragingen van de verdachte voor en tijdens het begaan van het feit. Daarbij verdient opmerking dat de enkele omstandigheid dat niet is komen vast te staan dat is gehandeld in een ogenblikkelijke gemoedsopwelling, niet toereikend is om daaraan de gevolgtrekking te verbinden dat sprake is van voorbedachte raad.”

21. Daarmee is het voor de voorbedachte raad vereiste gelegenheidscriterium — betreffende het nadenken en de rekenschap tussen besluit en uitvoering — geobjectiveerd. Niet meer overheersend is de tijd die de verdachte

- had om zich te beraden, reeds omdat daartegenover de door de Hoge Raad bedoelde contra-indicaties zwaarder kunnen wegen. Daarnaast gelden thans de verzwaarde motiveringseisen die de Hoge Raad aan de vaststelling van voorbedachte raad (en aan de afwezigheid van contra-indicaties) verbindt.
22. Zou de gewraakte bewijsconstructie van het Hof aangaande de voorbereiding van moord zoals bewezenverklaard, enkel in het licht van de recente jurisprudentie inzake voorbedachte raad worden beschouwd, dan zou de slotsom wel eens vlot kunnen luiden dat te dezen sprake is van een motiveringsgebrek.
23. Het punt is evenwel dat de hiervoor aangehaalde overwegingen van de Hoge Raad op het *voltooide* delict van moord zien. *In dat afgewerkte kader* gaat het erom of ook naar objectieve criteria materieel vastgesteld kan worden dat de verdachte daadwerkelijk voldoende tijd en gelegenheid heeft gehad om zich te beraden op het te nemen of het genomen besluit om een ander van het leven te beroven en dat er zich geen relevante contra-indicaties hebben voorgedaan. Daarbij komt dat de aangescherpte motiveringseis is ingegeven vanuit het sterk strafverzwarende gevolg van voorbedachte raad in de zin van art. 289 Sr ten opzichte van doodslag (art. 287 Sr). Nu kan ingevolge het derde lid van art. 46 Sr een gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren worden opgelegd ingeval van een misdrijf waarop levenslange gevangenisstraf is gesteld en zou kunnen worden betoogd dat er in zoverre sprake is van een strafverzwarend gevolg ten opzichte van het tweede lid waarin is bepaald dat het maximum van de hoofdstraffen op het misdrijf gesteld, bij voorbereiding met de helft wordt verminderd, en dat dus in het bijzonder indien de voorbereiding van voorbedachte raad niet rechtstreeks uit de bewijsmiddelen volgt, de rechter daaraan in zijn motivering van de bewezenverklaring nadere aandacht dient te geven.
24. Maar om nu, zoals de steller van het middel kennelijk voorstaat, de recente rechtspraak van de Hoge Raad omtrent het voltooide delict van moord zonder meer, dus zonder enige zakelijke bespiegeling te kopiëren naar het leerstuk van de strafbare voorbereiding als bedoeld in art. 46 Sr — dat ver van het voltooide misdrijf afligt en zijn eigen actieradius kent — gaat mij te kort door de bocht.
25. Waarom een nadere motivering, waarbij aan de afwezigheid van contra-indicaties aandacht wordt besteed, bij het voorbereidingsdelict vereist zal moeten worden, legt de steller van het middel niet uit. Deze omissie zou op zichzelf genomen tot de slotsom moeten leiden dat hetgeen de steller van het middel op dit punt naar voren brengt, niet oplevert een middel in de zin van de wet en deswege in cassatie geen bespreking behoeft. Zover zal ik echter niet gaan, omdat ik in het middel een motiveringsklacht in bredere zin ontwaar, die mede de bewijsredenering van het Hof ten aanzien van het door de steller van het middel aangeduide voorwaardelijk opzet bestrijkt. Dat betekent naar mijn mening dat een nadere beschouwing over de strafbare voorbereiding toch op haar plaats is; het middel nodigt mij althans daartoe uit.
26. Vooropgesteld zij dat uit de bewijsmiddelen zal moeten kunnen worden afgeleid dat de voorbereidingshandeling strekte ter voorbereiding van moord, op het begaan waarvan het opzet van de verdachte was gericht, aldus HR 17 februari 2004, ECLI:NL:HR:2004:AN9358, NJ 2004/400 m.nt. Reijntjes. De bestanddelen van art. 46, eerste lid, Sr worden blijkens hun positie in de wettekst beschenen door het begrip opzettelijk. Dat voorbereidingsopzet zal kunnen blijken uit de criminele intentie van de betrokkene. Of dat opzet ook valt af te leiden uit de uiterlijke verschijningsvorm van de voorbereidingsvoorwerpen of –middelen c.q. uit de strekking van de uiterlijk kenbare opstelling van de verdachte, is een vraag waarop ik aanstonds terugkom.
27. Voorts dient te worden onderstreept dat de strafbare voorbereiding als bedoeld in art. 46 Sr een onvolkomen delictsvorm betreft. Zoals in mijn bespreking van het eerste middel al tot uiting kwam, spelen de voorbereidingsvoorwerpen of -middelen een belangrijke rol bij de vaststelling van de bestemming ten aanzien van het betreffende misdrijf. Deze moesten ingevolge art. 46 (oud) Sr kennelijk bestemd zijn, en moeten naar de huidige wettekst bestemd zijn, tot het criminele doel. Die misdadige doelbestemming moet voor de gemiddelde rechtsgenoot (later ter verduidelijking gewijzigd in de subjectieve bestemming), gelet op de omstandigheden waaronder de middelen werden gebruikt en aangetroffen, in het oog springen, aldus minister van Justitie Hirsch Ballin in de Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel dat heeft geleid tot de ‘Wet Wijziging van het Wetboek van Strafrecht inzake algemene strafbaarstelling van voorbereidingshandelingen’.^[8.]
28. Bij de voorbereidingshandeling ligt de nadruk sterk op de naar buiten getreden doelstelling. In de daaropvolgende Memorie van Antwoord kan wat dat betreft het volgende worden gelezen:

“Het Nederlandse strafrecht verplicht bijna nooit, ter vestiging van de aansprakelijkheid, naspeuringen te

doen naar motieven, emoties en finale doelstellingen van daders. Maar bij de onvolkomen delictsvormen wel, omdat, wat ontbreekt aan objectieve bestanddelen bij de beredenering van de rechtsgrond van de strafrechtelijke reactie, min of meer gecompenseerd wordt door de subjectieve, die daarom ook zwaarder aangezet worden. De delictsfactoren werken hier om zo te zeggen als 'communicerende vaten'.

(...)

Het komt aan op de veruiterlijkte intentie. Doorslaggevend is de voorstelling van de dader. Het bestaan van de intentie zal wel op een of andere manier uit objectieve omstandigheden moeten blijken. De intentie zal objectiveerbaar moeten zijn, aan de dag moeten zijn getreden.”^[9.]

Een veertiental jaar later, tijdens de parlementaire behandeling van het wetsvoorstel dat heeft geleid tot de 'Wet Wijziging van het Wetboek van Strafvordering, het Wetboek van Strafrecht en enige andere wetten ter verruiming van de mogelijkheden tot opsporing en vervolging van terroristische misdrijven', antwoordde minister van Justitie Donner in de Nota naar aanleiding van het Verslag op een vraag vanuit de Tweede Kamer^[10.] of bij afwezigheid van een verklaring van een verdachte de rechter zijn toevlucht kan nemen tot bijvoorbeeld een objectieve waardering van het handelen van de dader of van de aard van de voorwerpen:

“Maar ook de aard van de voorwerpen kan, in combinatie met ander bewijsmateriaal, aan de overtuiging van de rechter bijdragen”.^[11.]

29. Uit de hiervoor weergegeven, aan de wetsgeschiedenis ontleende passages blijkt dat de criminele intentie van de voorbereider een belangrijke beoordelingsfactor vormt als het gaat om alledaagse voorwerpen als bijvoorbeeld een mes of een touw. Maar evenzeer blijkt daaruit dat bij ontstentenis van een bekende verklaring van de verdachte compensatie kan worden gevonden in de kracht van de objectiveerbare component van het handelen van de voorbereider of van de aard van de voorbereidingsvoorwerpen of -middelen. De voormelde Memorie van Toelichting rept immers van communicerende vaten. Ontbreekt dus een uit de verklaring van de verdachte zelf blijkende subjectieve intentie, dan kan in voorkomende gevallen het accent komen te liggen op de objectieve geschiktheid en/of het gebruik van de al dan niet samengestelde voorbereidingsvoorwerpen of -middelen. In de vroegere terminologie van de wetgever: bepalend voor de objectieve bestemming van de voorbereidingsvoorwerpen of -middelen is de indruk die deze, afzonderlijk of in hun onderlinge samenhang, op de gemiddelde rechtsgenoot maken. Aldus zal, en zo ook de Hoge Raad in het *Samir A.*-arrest, aan een dergelijke uiterlijke verschijningsvorm een rol van betekenis kunnen worden toegekend. Voor zover het voorwerp geen overduidelijk voorbereidingsmiddel is, kan de criminele bestemming eventueel worden afgeleid uit de omstandigheden waaronder het voorwerp wordt gebruikt en aangetroffen. En tot slot kan bij de strafbare voorbereiding ook nog de uiterlijke verschijningsvorm van de gedraging een bijdrage leveren aan het oordeel ter zake.
30. Ik keer terug naar de onderhavige zaak. Het Hof heeft vastgesteld dat verzoeker een groot aantal voorbereidingsvoorwerpen en -middelen heeft vervaardigd en/of voorhanden heeft gehad. Deze voorwerpen zijn in vier categorieën onder te verdelen. De eerste categorie bestaat uit voorwerpen en (grond)stoffen die betrekking hebben op, wat ik kortheidshalve noem, de explosieve constructie. Het gaat daarbij om pyrotechnische mengsels en grondstoffen daarvoor, grondstoffen voor de springstof TATP, omhulsels voor pyrotechnische of explosieve stoffen, diverse schakelaars en/of elektrische circuitjes, afstandsbedieningen, een schakelklok en dergelijke die geschikt zijn om als activeringsmechanisme te functioneren voor een geïmproviseerd explosief voorwerp. Onder de tweede categorie vallen de vuurwapens, waarvan één doorgeladen, relatief grote hoeveelheden munitie en een patroonhouder. De derde categorie wordt gevormd door een kogelwerend vest, een bivakmuts, onderdelen van politie-, brandweer- en marechaussee-uniformen, portofoons en tie-wraps. En als vierde categorie kunnen worden aangemerkt de geschriften met betrekking tot bomaanslagen en overvallen, waarbij zeer ernstig geweld (waaronder het gebruik van explosieven) was toegepast, een document inhoudende de bereidingswijze van TATP en andere explosieve stoffen, de losgeldbrief^[12.], de foto's van beveiligingsmaatregelen in het centrum van Den Haag op Prinsjesdag, de plattegronden en de geschriften waaruit grootschalige bedreiging van personen en instellingen blijkt. Voorts heeft het Hof vastgesteld dat verzoeker:

- bij arrest van het Hof van 20 februari 2002 onherroepelijk is veroordeeld voor het plegen van twee zeer gewelddadige overvallen op grenswisselkantoren, waarbij door de verzoeker meermalen is geschoten op onder meer politieagenten en waarbij door hem van explosieven c.q. geïmproviseerde explosieve voorwerpen gebruik is gemaakt;
  - bij zijn aanhouding kort na de tweede hiervoor bedoelde overval 450 gram TATP bij zich had, een stof die als zij in een hoeveelheid van 150 gram in opgesloten toestand tot ontploffing wordt gebracht binnen een afstand van enkele tientallen meters gevaar voor zwaar lichamelijk letsel tot dodelijk letsel oplevert;
  - bij het bestreden arrest is veroordeeld voor het doen van een schriftelijke bommelding bij de politie;
  - bij het bestreden arrest is veroordeeld voor het meermalen plegen van bedreiging met enig misdrijf tegen het leven gericht door middel van het sturen van dreigbrieven (waarvan een groot deel ook poeder bevatte) aan een groot aantal instanties en personen;
  - heeft erkend dat hij in de Boelstraat heeft gezocht naar de wijze van vervaardigen van TATP.
- Tot slot heeft het Hof geoordeeld dat het weinige dat verzoeker heeft aangevoerd omtrent de bestemming van de bij hem aangetroffen voorwerpen, (grond)stoffen en informatiedragers niet aannemelijk is geworden.
31. Zoals de Hoge Raad in de hierboven onder 12 aangehaalde overweging heeft uiteengezet gaat het er niet (alleen) om of die voorwerpen naar hun aard of hun concreet dan wel acuut gevaarzettend karakter daadwerkelijk zouden kunnen bijdragen aan het begaan van het betreffende misdrijf, maar kan blijken de wetsgeschiedenis niet worden geabstraheerd van het misdadige doel dat de verdachte met het gebruik van die voorwerpen voor ogen had. Daarbij dient echter wel te worden aangetekend dat in het *Samir A.*-arrest vooral de strafbaarheid van — kort gezegd — de ondeugdelijke voorbereiding, dat wil zeggen de ongeschiktheid van het voorbereidingsmiddel, centraal stond. In het onderhavige geval staat naar mijn inzicht dit punt in cassatie niet ter discussie. Het betreft hier allesbehalve alledaagse 'onschuldige' voorwerpen ten aanzien waarvan de vraag of deze een voorbereidingsmiddel zijn afhankelijk is van de subjectieve intentie van de voorbereider,^[13.] noch om een amateuristisch in elkaar geknutselde explosieve constructie van een in dat verband onervaren verdachte. Het gevaar waarvoor Smith waarschuwt, namelijk dat de strafbaarheid van de voorbereider enkel wordt gebaseerd op het voorhanden hebben van 'gewone' voorwerpen,^[14.] doet zich hier dus in het geheel niet voor. Integendeel. Verzoeker is blijken de bestreden uitspraak iemand die op dat vlak over de nodige scheikundige expertise beschikt en reeds eerder op gewelddadige wijze van explosieve stoffen gebruik heeft gemaakt. Ik meen dan ook dat de kracht van de objectiveerbare component van het handelen van de voorbereider en van de aard van de voorbereidingsvoorwerpen of -middelen in volle omvang aanwezig is en dat daaruit de criminele intentie van verzoeker in voldoende mate spreekt. In samenhang daarmee stel ik vast dat het Hof in zijn "Verdere beoordeling tenlastelegging" nadrukkelijk de uiterlijke verschijningsvorm van de bedoelde voorwerpen heeft beschouwd en zich de vraag heeft gesteld of deze voorwerpen de 'veruiterlijking' van een strafwaardige intentie van de verzoeker vormen, en dat het Hof in zoverre aan zijn motiveringsplicht in het verband van de strafbare voorbereidingshandeling heeft voldaan.
32. Het Hof heeft zich dus geconcentreerd op de indruk die de voorwerpen, afzonderlijk of in hun onderlinge samenhang met de voorwerpen die ik hierboven in diverse categorieën heb gerangschikt op de gemiddelde (redelijke) rechtsgenoot zouden kunnen maken. Voorts heeft het Hof overeenkomstig de door de wetgever geaccepteerde mogelijkheid geredeneerd dat sterke objectieve componenten van een voorbereidingshandeling een zwakke criminele intentie kunnen compenseren. Ik versta deze redenering aldus dat naar het oordeel van het Hof de voorbereidingsmiddelen objectief hun instrumentele functie hadden of konden hebben. Voor degenen die de instrumentele functie niet los wil zien van de intentie van de verdachte,^[15.] wijs ik erop dat de subjectieve inslag eveneens naar voren komt in de vierde categorie (waarin onder meer methoden worden beschreven voor bomaanslagen, bepaalde locaties zijn uitgezocht en bedreigingen worden geuit in de richting van bepaalde personen en instellingen) en de erkenning van verzoeker dat hij in de Boelstraat heeft gezocht naar de wijze van vervaardigen van TATP. Daarbij komt dat verzoeker, die overigens uit detentie was ontsnapt, gezien zijn eerdere veroordeling ter zake van twee zeer gewelddadige overvallen op grenswisselkantoren, waarbij door verzoeker meermalen is geschoten op onder meer politieagenten en waarbij door hem van explosieven en explosieve voorwerpen gebruik is gemaakt, er blijk van heeft gegeven tot dergelijke voornemens te kunnen komen en in staat is deze daadwerkelijk tot uitvoering te brengen.
33. Vervolgens heeft het Hof aangaande de voorbereiding van moord in het bijzonder overwogen dat verzoeker,

door zich te voorzien van vuurwapens (waarvan één doorgeladen), relatief grote hoeveelheden munitie en een kogelwerend vest, c.q. door voorwerpen in zijn kamer aan de Boelstraat bijeen te brengen, zich kennelijk wederom heeft voorbereid op een diefstal met geweld dan wel afpersing, alsook op een mogelijk vuurgevecht waarbij doden kunnen vallen, en dat verzoeker door de bedoelde voorbereidingen te treffen in elk geval ook momenten van kalm beraad en rustig overleg heeft gehad, zodat het daaraan voorafgaand overwogene (mede) dient te worden gekwalificeerd als voorbereiding van moord.

34. In de toelichting op het middel wordt, als gezegd, gesteld dat het Hof heeft verzuimd aan de afwezigheid van contra-indicaties als bedoeld in de recente rechtspraak van de Hoge Raad omtrent het voltooide delict van moord in de zin van art. 289 Sr aandacht te besteden. Deze stelling lijkt mij gezien de bewezenverklaarde periode van voorbereiding en de bewezenverklaarde voorbereidingshandelingen nogal gekunsteld, nog daargelaten de vraag of de door de Hoge Raad aangescherpte motiveringseis met betrekking tot de contra-indicaties ook heeft te gelden bij de aansprakelijkstelling voor voorbereiding van moord. Op grond daarvan kan wat mij betreft zonder meer worden gezegd dat van dergelijke contra-indicaties in het onderhavige geval geen enkele sprake is. Ook indien echter de voornoemde motiveringseis geacht moet worden van toepassing te zijn binnen het zelfstandige leerstuk van de strafbare voorbereiding, heeft het Hof daaraan voldaan. In de uitgebreide bewijsoverwegingen van het Hof en met name in zijn overweging dat verzoeker door de tenlastegelegde voorbereidingen te treffen in elk geval ook momenten van kalm beraad en rustig overleg heeft gehad, ligt het oordeel van het Hof besloten dat contra-indicaties niet zijn gebleken of aannemelijk zijn geworden.
35. Een ander rechtspunt uit de toelichting op het middel dat bespreking behoeft is de stelling dat de bewijsoverweging van het Hof in wezen inhoudt dat sprake is van voorwaardelijk opzet op moord. Dát heeft het Hof echter niet gezegd. In zoverre berust het middel op een onjuiste lezing en faalt het. Wel heeft het Hof overwogen dat verzoeker zich kennelijk wederom heeft voorbereid op onder meer een mogelijk vuurgevecht waarbij doden kunnen vallen. Het “wederom” duidt, zo lees ik de bewijsconstructie van het Hof, op de eerdere veroordeling als voornoemd. Het voorbereiden op een mogelijk vuurgevecht blijkt uit de bij verzoeker aangetroffen vuurwapens, waarvan één doorgeladen, de hoeveelheden munitie, de patroonhouder en het kogelwerend vest. Dat daarbij doden kunnen vallen is een overweging die aangaande de persoon van verzoeker niet van werkelijkheidszin is gespeend.
36. Wat de betekenis van “opzettelijk” in de zin van art. 46 Sr betreft, breng ik in herinnering dat het woord “kennelijk” is vervallen om duidelijk te maken dat “de subjectieve bestemming, het opzet van de dader, toereikend is voor strafbaarheid.”^[16.] Om de strafbaarheid hier te beperken tot de daadwerkelijke voorbereiding, zag minister van Justitie Donner een cruciale rol weggelegd voor het opzetvereiste.^[17.] In de literatuur is de vraag opgeworpen of daarbij de figuur van voorwaardelijk opzet past. De Hullu heeft zijn bedenkingen, omdat de belangrijke plaats die de criminele intentie inzake de aansprakelijkheid inneemt wellicht dwingt tot een verzwaring van de vereiste mate van opzet.^[18.] Machielse schrijft in Noyon/Langemeijer/Rommelink dat hier de gangbare opzet-doctrine van toepassing zal zijn, zo ook die inzake het voorwaardelijk opzet.^[19.] Met een beroep op de bewoordingen van art. 46, eerste lid, Sr en de daarop betrekking hebbende wetsgeschiedenis heeft HR 7 juli 2009, ECLI:NL:HR:2009:BH9025 bevestigd dat voor het opzet in art. 46 Sr voorwaardelijk opzet toereikend is. Overigens is het nog maar de vraag of de gewraakte overweging van het Hof een vorm van voorwaardelijk opzet insluit die betrekking heeft op de voorbereidingshandelingen zelf. Ik meen van niet. De verdachte moet de voorbereidingsvoorwerpen en –middelen bestemd tot het begaan van het bedoelde misdrijf verwerven, vervaardigen, ‘transporteren’ en voorhanden hebben en op *die bestemming* het opzet hebben gehad.^[20.] Uit de bewijsvoering van het Hof kan worden afgeleid dat het Hof dát (gewone) opzet bewezen acht, zij het hier, maar dat is nu eenmaal inherent aan de strafbare voorbereiding, in de betekenis van een toekomstgericht plan of voornemen. Van de eerste voorbereidende stappen naar de voltooiing van voorgenomen misdrijven als die waarvan in het onderhavige geval sprake is, is niet zelden een lange weg gelegen. Of het plan of voornemen daadwerkelijk zal leiden tot de beoogde gevolgen en/of tot — nu komt de figuur van het voorwaardelijk opzet wel om de hoek kijken — de gevolgen die de verdachte op de koop toe zal nemen, is een andere kwestie. Mijns inziens heeft het Hof op die (mogelijke) gevolgen het oog in zijn overweging betreffende de kennelijke voorbereiding

van een mogelijk vuurgevecht waarbij doden kunnen vallen, waarbij ik “vuurgevecht” niet al te letterlijk neem en (evenals kennelijk de steller van het middel) de overweging van het Hof aldus begrijp dat daarmee ook wordt bedoeld op de voorbereiding van een gewapende overval waarbij verzoeker rekening hield met de mogelijkheid dat hij een vuurwapen zou moeten gebruiken (waarom neemt hij ze anders mee?) met eventueel dodelijke slachtoffers tot gevolg. Daarin ligt naar mijn mening geen onbegrijpelijkheid besloten, mede in aanmerking genomen dat in het vergezicht van de strafbare voorbereiding voorwaardelijk opzet en voorbedachte raad kunnen samengaan.^[21.] Binnen dat perspectief heeft verzoeker zich denk ik tevens voorbereid op de serieuze mogelijkheid van levensberoving, en wel met voorbedachte raad.

37. Ik meen dat uit de bewijsconstructie van het Hof kan worden afgeleid dat de voorbereidingshandelingen van verzoeker mede strekten ter voorbereiding van moord, op het begaan waarvan het voorwaardelijk opzet van verzoeker was gericht. Dit oordeel getuigt niet van een verkeerde rechtsopvatting. Voorts is dit oordeel niet onbegrijpelijk en toereikend gemotiveerd. Mitsdien is de bewezenverklaring op dit onderdeel naar de eis der wet voldoende met redenen omkleed.
38. Het tweede middel lijkt mij (om verschillende redenen) te falen.

Uitspraak

Hoge Raad:

2. Beoordeling van het tweede middel

- 2.1. Het middel behelst de klacht dat de bewezenverklaring van feit 1 voor zover inhoudende dat de verdachte heeft gehandeld ter voorbereiding van moord, ontoereikend is gemotiveerd.
- 2.2.1. Ten laste van de verdachte is onder 1, voor zover voor de beoordeling van het middel van belang, bewezenverklaard dat:

“hij in de periode van 1 september 2002 tot en met 12 mei 2007 te Rotterdam ter voorbereiding van een misdrijf, waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van acht jaren of meer is gesteld te weten: moord (art. 289 Wetboek van Strafrecht), opzettelijk voorwerpen voorhanden heeft gehad, te weten:

[F] vuurwapens (te weten: een pistool Sig p-210 en een (ingekort) hagelgeweer BRNO) en patroonhouders en munitie en

[H] Diverse andere goederen, te weten,

- een kogelwerend vest en
- een paar (rubberen) handschoenen en
- twee, althans één, portofoon(s) en
- een (over)jas van de Koninklijke Marechaussee en
- een brandweerpel en
- een politieriem en
- een brandweertrui en
- een bivakmuts

welke voorwerpen, al dan niet in combinatie met elkaar, kennelijk bestemd waren tot het begaan van dat misdrijf.”

- 2.2.2. Het Hof heeft onder ‘de relatie voorbereidingshandelingen – specifieke misdrijven’ onder meer het volgende overwogen:

“Naast de pyrotechnische mengsels, grondstoffen voor de springstof TATP en onderdelen voor geïmproviseerde explosieve voorwerpen, had verdachte ook twee vuurwapens voorhanden met daarbij relatief grote hoeveelheden bijpassende munitie, alsook een kogelwerend vest en een bivakmuts. Dit samenstel van stoffen en voorwerpen acht het hof veelzeggend in het licht van het onherroepelijk arrest van dit gerechtshof van 20 februari 2002. Daaruit blijkt immers dat verdachte zich schuldig heeft gemaakt aan twee gewapende overvallen op grenswisselkantoren, waarbij

verdachte ook explosieven heeft gebruikt. Bij de tweede overval was hij gekleed in een kogelwerend vest en heeft hij zich met behulp van een semi-automatisch vuurwapen een vluchtweg verschaft. De kogels zijn daarbij blijkens dit arrest rakelings langs agenten en omstanders gevlogen.

Door zich te voorzien van vuurwapens (waarvan één doorgeladen), relatief grote hoeveelheden munitie en een kogelwerend vest, c.q. door voorwerpen in zijn kamer aan de Boelstraat bij een te brengen, heeft verdachte zich kennelijk wederom voorbereid op een diefstal met geweld dan wel afpersing, alsook op een mogelijk vuurgevecht. Het behoeft geen betoog dat daarbij doden kunnen vallen. Door bedoelde voorbereidingen te treffen heeft verdachte in elk geval ook momenten van kalm beraad en rustig overleg gehad en dient het vorenstaande dan ook te worden gekwalificeerd als voorbereiding van moord.”

2.3. De hier toepasselijke wettelijke voorschriften luiden als volgt:

— art. 46 Sr:

- “1. Voorbereiding van een misdrijf waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van acht jaren of meer is gesteld is strafbaar, wanneer de dader opzettelijk voorwerpen, stoffen, informatiedragers, ruimten of vervoermiddelen bestemd tot het begaan van dat misdrijf verwerft, vervaardigt, invoert, doorvoert, uitvoert of voorhanden heeft.
2. Het maximum van de hoofdstraffen op het misdrijf gesteld wordt bij voorbereiding met de helft verminderd.
3. Geldt het een misdrijf waarop levenslange gevangenisstraf is gesteld, dan wordt gevangenisstraf opgelegd van ten hoogste vijftien jaren.
(...)”

— art. 287 Sr:

“Hij die opzettelijk een ander van het leven berooft, wordt, als schuldig aan doodslag, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren of geldboete van de vijfde categorie.”

— art. 289 Sr:

“Hij die opzettelijk en met voorbedachten rade een ander van het leven berooft, wordt, als schuldig aan moord, gestraft met levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste dertig jaren of geldboete van de vijfde categorie.”

- 2.4.** Met betrekking tot bewezenverklaring van het misdrijf ‘moord’ heeft de Hoge Raad in zijn recente rechtspraak het volgende vooropgesteld. Voor een bewezenverklaring van het bestanddeel ‘voorbedachte raad’ moet komen vast te staan dat de verdachte zich gedurende enige tijd heeft kunnen beraden op het te nemen of het genomen besluit en dat hij niet heeft gehandeld in een ogenblikkelijke gemoedsopwelling, zodat hij de gelegenheid heeft gehad na te denken over de betekenis en de gevolgen van zijn voorgenomen daad en zich daarvan rekenschap te geven.
- Bij de vraag of sprake is van voorbedachte raad gaat het bij uitstek om een weging en waardering van de omstandigheden van het concrete geval door de rechter, waarbij deze het gewicht moet bepalen van de aanwijzingen die voor of tegen het bewezen verklaren van voorbedachte raad pleiten. De vaststelling dat de verdachte voldoende tijd had om zich te beraden op het te nemen of het genomen besluit vormt weliswaar een belangrijke objectieve aanwijzing dat met voorbedachte raad is gehandeld, maar behoeft de rechter niet ervan te weerhouden aan contra-indicaties een zwaarder gewicht toe te kennen. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan de omstandigheid dat de besluitvorming en uitvoering in plotselinge hevige drift plaatsvinden, dat slechts sprake is van een korte tijdsperiode tussen besluit en uitvoering of dat de gelegenheid tot beraad eerst tijdens de uitvoering van het besluit ontstaat. Zo kunnen bepaalde omstandigheden (of een samenstel daarvan) de rechter uiteindelijk tot het oordeel brengen dat de verdachte in het gegeven geval niet met voorbedachte raad heeft gehandeld.
- Mede met het oog op het strafverzwarende gevolg dat dit bestanddeel heeft, moeten aan de vaststelling dat de voor voorbedachte raad vereiste gelegenheid heeft bestaan, bepaaldelijk eisen worden gesteld en dient de rechter, in het bijzonder indien de voorbedachte raad niet rechtstreeks uit de bewijsmiddelen

volgt, daaraan in zijn motivering van de bewezenverklaring nadere aandacht te geven.

De achtergrond van het vereiste dat de verdachte de gelegenheid heeft gehad na te denken over de betekenis en de gevolgen van zijn voorgenomen daad en zich daarvan rekenschap te geven, is dat ingeval vaststaat dat de verdachte die gelegenheid heeft gehad, het redelijk is aan te nemen dat de verdachte gebruik heeft gemaakt van die gelegenheid en dus daadwerkelijk heeft nagedacht over de betekenis en de gevolgen van zijn voorgenomen daad en zich daarvan rekenschap heeft gegeven (vgl. het overleg en nadenken dat in de wetsgeschiedenis is geplaatst tegenover de ogenblikkelijke gemoedsopwelling). Dat de verdachte daadwerkelijk heeft nagedacht en zich rekenschap heeft gegeven leent zich immers moeilijk voor strafrechtelijk bewijs, zeker in het geval dat de verklaringen van de verdachte en/of eventuele getuigen geen inzicht geven in hetgeen voor en ten tijde van het begaan van het feit in de verdachte is omgegaan. Of in een dergelijk geval voorbedachte raad bewezen kan worden, hangt dan sterk af van de hierboven bedoelde gelegenheid en van de overige feitelijke omstandigheden van het geval zoals de aard van het feit, de omstandigheden waaronder het is begaan alsmede de gedragingen van de verdachte voor en tijdens het begaan van het feit. Daarbij verdient opmerking dat de enkele omstandigheid dat niet is komen vast te staan dat is gehandeld in een ogenblikkelijke gemoedsopwelling, niet toereikend is om daaraan de gevolgtrekking te verbinden dat sprake is van voorbedachte raad (vgl. HR 15 oktober 2013, ECLI:NL:HR:2013:963, *NJ* 2014/156).

- 2.5.1. Aan het middel ligt onder meer de opvatting ten grondslag dat aan de bewezenverklaring van de voorbereiding van moord dezelfde (motiverings-)eisen moeten worden gesteld als in de hiervoor onder 2.4 weergegeven rechtspraak van de Hoge Raad met betrekking tot het bestanddeel 'voorbedachte raad' bij de bewezenverklaring van (poging tot) moord. Die opvatting is echter — in haar algemeenheid — onjuist. Voormelde rechtspraak is immers toegesneden op de vraag in hoeverre na (een begin van) uitvoering van het misdrijf uit de bewezenverklaarde gedragingen van de verdachte en de omstandigheden waaronder die plaatsvonden, is af te leiden dat de verdachte de gelegenheid heeft gehad na te denken over de betekenis en de gevolgen van zijn voorgenomen daad en zich daarvan rekenschap te geven. Bij de voorbereiding van moord staat echter centraal het — doorgaans nog niet als (begin van) uitvoering van het misdrijf aan te merken — opzettelijk voorwerpen, stoffen, informatiedragers, ruimten of vervoermiddelen verwerven, vervaardigen, invoeren, doorvoeren, uitvoeren of voorhanden hebben, 'bestemd tot het begaan van dat misdrijf' (in dit geval moord).
- 2.5.2. Het voorgaande neemt echter niet weg dat ook voor de voorbereiding van moord geldt dat, mede met het oog op het strafverzwarende gevolg dat bewezenverklaring van voorbereiding van moord heeft ten opzichte van voorbereiding van doodslag, aan het bewijs van het bestemd zijn tot het begaan van moord bepaaldelijk eisen moeten worden gesteld en dat de rechter, in het bijzonder indien uit de bewijsmiddelen niet rechtstreeks volgt dat sprake is van die bestemming, in zijn motivering van de bewezenverklaring nadere aandacht moet geven aan de vraag op grond waarvan uit de bewijsvoering met voldoende bepaaldheid blijkt dat het misdadige doel dat de verdachte met zijn voorbereidingshandelingen en voorbereidingsmiddelen voor ogen stond, als moord moet worden aangemerkt. Dat past ook bij het voor voorbereiding geldende vereiste dat de bewezenverklaarde gedragingen strekken ter voorbereiding van feiten als in de bewezenverklaring bedoeld (vgl. HR 27 mei 2014, ECLI:NL:HR:2014:1233, *NJ* 2014/338). Aldus zal ook bij de voorbereiding van moord sprake moeten zijn van een voorgenomen daad en gelegenheid tot nadenken over en zich rekenschap geven van de betekenis en de gevolgen van die daad. Een en ander kan overigens volgen uit de planmatige aard van de voorbereiding.
- 2.6.1. 's Hofs hiervoor onder 2.2.2 weergegeven overwegingen moeten aldus worden verstaan dat de verdachte zich blijkens zijn eerdere veroordeling ter zake van onder meer een gewapende overval die gepaard ging met een vuurgevecht waarbij de kogels rakelings langs personen vlogen, bereid en in staat heeft getoond om een vuurgevecht aan te gaan waarbij dodelijke slachtoffers zouden kunnen vallen en dat hij gelet op de gezamenlijkheid van de aangetroffen voorwerpen — te weten vuurwapens, waarvan één doorgeladen, grote hoeveelheden munitie en een kogelwerend vest — aan het voorbereiden was op opnieuw een gewapende overval die mogelijk gepaard zou gaan met een vuurgevecht. Daarin ligt voorts als oordeel van het Hof besloten dat de verdachte gelegenheid heeft gehad na te denken over dit voorgenomen handelen en zich daarvan rekenschap te geven.

- 2.6.2.** De conclusie van de Advocaat-Generaal bevat onder 30 voorts de volgende samenvatting van hetgeen door het Hof in deze zaak is vastgesteld:

“Het Hof heeft vastgesteld dat verzoeker een groot aantal voorbereidingsvoorwerpen en -middelen heeft vervaardigd en/of voorhanden heeft gehad. Deze voorwerpen zijn in vier categorieën onder te verdelen. De eerste categorie bestaat uit voorwerpen en (grond)stoffen die betrekking hebben op, wat ik kortheidshalve noem, de explosieve constructie. Het gaat daarbij om pyrotechnische mengsels en grondstoffen daarvoor, grondstoffen voor de springstof TATP, omhulsels voor pyrotechnische of explosieve stoffen, diverse schakelaars en/of elektrische circuitjes, afstandsbedieningen, een schakelklok en dergelijke die geschikt zijn om als activeringsmechanisme te functioneren voor een geïmproviseerd explosief voorwerp. Onder de tweede categorie vallen de vuurwapens, waarvan één doorgeladen, relatief grote hoeveelheden munitie en een patroonhouder. De derde categorie wordt gevormd door een kogelwerend vest, een bivakmuts, onderdelen van politie-, brandweer- en marechaussee-uniformen, portofoons en tie-wraps. En als vierde categorie kunnen worden aangemerkt de geschriften met betrekking tot bomaanslagen en overvallen, waarbij zeer ernstig geweld (waaronder het gebruik van explosieven) was toegepast, een document inhoudende de bereidingswijze van TATP en andere explosieve stoffen, de losgeldbrief, de foto's van beveiligingsmaatregelen in het centrum van Den Haag op Prinsjesdag, de plattegronden en de geschriften waaruit grootschalige bedreiging van personen en instellingen blijkt.

Voorts heeft het Hof vastgesteld dat verzoeker:

- bij arrest van het Hof van 20 februari 2002 onherroepelijk is veroordeeld voor het plegen van twee zeer gewelddadige overvallen op grenswisselkantoren, waarbij door de verzoeker meermalen is geschoten op onder meer politieagenten en waarbij door hem van explosieven c.q. geïmproviseerde explosieve voorwerpen gebruik is gemaakt;
  - bij zijn aanhouding kort na de tweede hiervoor bedoelde overval 450 gram TATP bij zich had, een stof die als zij in een hoeveelheid van 150 gram in opgesloten toestand tot ontploffing wordt gebracht binnen een afstand van enkele tientallen meters gevaar voor zwaar lichamelijk letsel tot dodelijk letsel oplevert;
  - bij het bestreden arrest is veroordeeld voor het doen van een schriftelijke bommelding bij de politie;
  - bij het bestreden arrest is veroordeeld voor het meermalen plegen van bedreiging met enig misdrijf tegen het leven gericht door middel van het sturen van dreigbrieven (waarvan een groot deel ook poeder bevatte) aan een groot aantal instanties en personen;
  - heeft erkend dat hij in de Boelstraat heeft gezocht naar de wijze van vervaardigen van TATP.
- Tot slot heeft het Hof geoordeeld dat het weinige dat verzoeker heeft aangevoerd omtrent de bestemming van de bij hem aangetroffen voorwerpen, (grond)stoffen en informatiedragers niet aannemelijk is geworden.”

- 2.7.** Gelet op dit een en ander klaagt het middel tevergeefs dat de bewezenverklaring van feit 1, voor zover inhoudende dat de verdachte heeft gehandeld ter voorbereiding van moord, ontoereikend is gemotiveerd.

- 2.8.** Het middel faalt.
(...)

5. Slotsom

Nu de Hoge Raad geen grond aanwezig oordeelt waarop de bestreden uitspraak ambtshalve zou behoren te worden vernietigd, brengt hetgeen hiervoor is overwogen mee dat als volgt moet worden beslist.

6. Beslissing

De Hoge Raad:

vernietigt de bestreden uitspraak maar uitsluitend wat betreft de duur van de opgelegde gevangenisstraf; vermindert deze in die zin dat deze tien jaren belooft;

Noot

Auteur: N. Rozemond

1. In dit arrest staat de vraag centraal of voor de bewezenverklaring van voorbereiding van moord de eisen gelden die de Hoge Raad heeft geformuleerd voor de bewezenverklaring van voorbedachte raad. In overweging 2.4 haalt de Hoge Raad deze eisen aan met verwijzing naar HR 15 oktober 2013, *NJ* 2014/156, m.nt. B.F. Keulen. Vervolgens geeft de Hoge Raad aan dat de opvatting dat deze eisen ook bij voorbereiding van moord gelden in haar algemeenheid onjuist is. De eisen zijn toegesneden op een voltooide moord of op een poging daartoe. Het gaat daarbij om de vraag of uit de bewezenverklarde gedragingen en de omstandigheden waaronder ze zijn verricht, kan worden afgeleid of de verdachte de gelegenheid heeft gehad om na te denken over de betekenis en de gevolgen van zijn daad en zich daarvan rekenschap te geven. Bij voorbereiding van moord gaat het volgens de Hoge Raad om een andere kwestie: heeft de verdachte opzettelijk bepaalde gedragingen verricht ten aanzien van bepaalde middelen die bestemd zijn tot het begaan van moord (overweging 2.5.1). De bestemming van voorbereidingsmiddelen wordt bepaald op een moment dat doorgaans nog niet met de uitvoering van het misdrijf is begonnen. De vraag of de verdachte gelegenheid heeft gehad om zich te beraden kan echter ook worden gesteld in verband met de bestemming van voorbereidingsmiddelen. Die vraag moet volgens de Hoge Raad positief kunnen worden beantwoord wanneer voorbereiding van moord bewezen wordt verklaard (overweging 2.5.2). Bij voorbereiding van moord geldt dat bepaaldelijk eisen moeten worden gesteld aan het bewijs van bestemming in verband met het strafverzwarende gevolg. Het gaat bij die bestemming om het misdadige doel dat de verdachte voor ogen stond en dat doel moet met voldoende bepaaldheid uit de bewijsvoering blijken. Wanneer moord als doel niet rechtstreeks uit de bewijsmiddelen blijkt, zal de rechter daaraan in zijn motivering van de bewezenverklaring nadere aandacht moeten besteden. Daarmee legt de Hoge Raad een link tussen de eisen voor een bewezenverklaring van voorbedachte raad en het criterium dat geldt voor een bewezenverklaring van bestemming van voorwerpen. In het *Samir A.*-arrest formuleerde de Hoge Raad het criterium dat voorwerpen afzonderlijk dan wel gezamenlijk naar hun uiterlijke verschijningsvorm ten tijde van het handelen dienstig kunnen zijn voor het misdadige doel dat de verdachte met het gebruik van de voorwerpen voor ogen had. De Hoge Raad overwoog dat bij het beoordelen van de bestemming niet mag worden geabstraheerd van het misdadige doel dat de verdachte met het gebruik van voorwerpen voor ogen had (HR 20 februari 2007, *ECLI:NL:HR:2007:AZ0213*). De Hoge Raad verwijst in overweging 2.5.2 niet naar dit arrest, maar wel naar een arrest waarin de strekking van de gedraging als criterium voor voorbereiding werd gebruikt (HR 27 mei 2014, *NJ* 2014/338). Bij voorbereiding van moord zal levensberoving het misdadige doel van de verdachte en de strekking van de gedraging moeten zijn, waarbij de verdachte de gelegenheid moet hebben gehad om na te denken over en zich rekenschap te geven van de betekenis en de gevolgen van de voorgenomen levensberoving. De Hoge Raad geeft aan dat dat kan volgen uit de planmatige aard van de voorbereiding (zie hierover A. Das, Y. Piekhaar en N. Tielemans, 'Gelegenheid tot beraad? Over indicaties voor voorbedachte raad', *DD* 2014/54).
2. De overwegingen van de Hoge Raad komen erop neer dat bij een bewezenverklaring van voorbereiding van moord bijzondere motiveringseisen gelden via de eisen voor bestemming van voorwerpen in de zin van art. 46 Sr. Wanneer kan worden bewezen dat de verdachte het misdadige doel had om een ander van het leven te beroven en bepaalde middelen had bestemd om bij de uitvoering van de levensberoving te gebruiken (HR 12 februari 2013, *NJ* 2013/133), kan meestal wel aan deze eisen worden voldaan. Uit de door de Hoge Raad in overweging 2.4 aangehaalde overwegingen inzake voorbedachte raad blijkt dat tijd een relevante factor is: voldoende tijd om zich te beraden is een belangrijke indicatie dat de verdachte met voorbedachte raad heeft gehandeld en die tijd zal er bij de meeste voorbereidingen wel zijn (zie bijvoorbeeld Hof Amsterdam 18 november 2014, *ECLI:NL:GHAMS:2014:4776*). De Hoge Raad gaat in overweging 2.5.2 niet nadrukkelijk in op contra-indicaties tegen voorbedachte raad bij

voorbereiding. Het is mogelijk dat contra-indicaties tegen voorbedachte raad pleiten, maar ook die contra-indicaties hebben te maken met tijd. Een korte tijdsspanne tussen besluit en uitvoering is volgens de Hoge Raad een contra-indicatie, evenals het ontstaan van gelegenheid tot beraad tijdens de uitvoering van het besluit. Wanneer de verdachte nog niet met de uitvoering van de levensberoving is begonnen en ook niet op het punt staat om daarmee te beginnen, zijn deze contra-indicaties niet van toepassing (zie hierover punt 34 van de conclusie van A-G Hofstee).

Het is echter niet uitgesloten dat de voorbereiding zo kort duurt dat het korte tijdsverloop een contra-indicatie oplevert (vgl. HR 25 juni 2013, *NJ* 2013/562 en HR 24 juni 2014, *NJ* 2014/343). Plotselinge hevige drift is een andere contra-indicatie, bijvoorbeeld bij het halen van een wapen waarmee de levensberoving zal worden uitgevoerd (vgl. HR 28 februari 2012, *NJ* 2012/518, m.nt. B.F. Keulen). In een dergelijk geval zou kunnen worden vervolgd voor voorbereiding van doodslag wanneer nog geen begin van uitvoering in de zin van art. 45 Sr heeft plaatsgevonden. Voorbereiding van doodslag is dus wel voorstelbaar, zeker nu de motiveringseisen voor voorbereiding van moord zijn aangescherpt (in andere zin Rb. 's-Gravenhage 18 september 2006, ECLI:NL:RBSGR:2006:AY8446, Rb. Amsterdam 1 juni 2011, ECLI:NL:RBAMS:2011:BR0272, 18 juli 2012, ECLI:NL:RBAMS:2012:BX1952 en 19 januari 2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:179; nietigverklaring van de dagvaarding voor zover voorbereiding van doodslag is tenlastegelegd).

3. Bij de bestemming van voorwerpen speelt het misdadige doel dat de verdachte voor ogen had een belangrijke rol. In deze zaak doet zich de vraag voor of de verdachte inderdaad het doel had om een ander van het leven te beroven. De verdachte had volgens de bewezenverklaring vuurwapens (waarvan één doorgeladen), grote hoeveelheden munitie, diverse kledingstukken, waaronder een kogelwerend vest, en twee portofoons voorhanden. De redenering dat de verdachte daarmee een moord voorbereidde, was gebaseerd op het gegeven dat de verdachte eerder was veroordeeld voor een gewapende overval waarbij hij op personen had geschoten (en de kogels rakelings langs die personen vlogen) en hij opnieuw een overval aan het voorbereiden was die mogelijk gepaard zou gaan met een vuurgevecht. De verdachte heeft de gelegenheid gehad om daarover na te denken en zich daarvan rekenschap te geven (overweging 2.6.1).

Deze redenering zou problematisch kunnen worden geacht in het licht van het toepasselijke criterium voor bestemming. De verdachte was niet bezig met het voorbereiden van een liquidatie of een andere 'klassieke moord'. Het was hem kennelijk te doen om een gewapende overval (de verdachte is daarnaast veroordeeld voor het voorbereiden van enkele andere misdrijven: diefstal met geweld of afpersing, wederrechtelijke vrijheidsberoving, gijzeling en teweegbrengen van een ontploffing, zie Hof 's-Gravenhage 31 oktober 2012, ECLI:NL:GHSGR:2012:BY1795). Bij het voorbereiden van de overval was de mogelijkheid niet uitgesloten dat op anderen zou worden geschoten, maar dat was niet het misdadige doel van de verdachte. Dit doelcriterium lijkt een bepaald oogmerk te veronderstellen waarmee de bestemming van voorwerpen is bepaald. Een restrictieve uitleg van het misdadige doel in de zin van oogmerk kan wenselijk worden geacht om het bereik van art. 46 Sr te beperken (zie hierover J. de Hullu, *Materieel strafrecht*, vijfde druk, p. 397 en 399-400, E. Sikkema, *Vorbereidingshandelingen*, *Ars Aequi* Libri 2012, p. 31 e.v. en P. Smith, *Strafbare voorbereiding* (diss. Groningen 2003), p. 42-44).

Het criterium dat de Hoge Raad in deze zaak gebruikt, is zo ruim (de overval gaat 'mogelijk gepaard met een vuurgevecht' (overweging 2.6.1)) dat de meeste verdachten die een gewapende overval voorbereiden, zouden kunnen worden veroordeeld voor het voorbereiden van moord, zeker wanneer zij bij een eerdere overval op hun slachtoffers hebben geschoten (zie bijvoorbeeld Rb. 's-Gravenhage 27 februari 2009, ECLI:NL:RBSGR:2009:BH4228; geen voorbereiding van moord, maar van diefstal met geweld, ook al is bij een eerdere overval op achtervolgers geschoten). Wanneer tijdens een gewapende overval wordt geschoten, hangt het in de regel van de specifieke omstandigheden bij de uitvoering van de overval af of voorbedachte raad kan worden bewezen voor poging tot moord (zie bijvoorbeeld Rb. 's-Gravenhage 27 februari 2009, ECLI:NL:RBSGR:2009:BH4228, Rb. Roermond 10 juni 2010, ECLI:NL:RBROE:2010:BM727, Rb. Arnhem 4 oktober 2010, ECLI:NL:RBARN:2010:BN9236, Rb. Limburg 13 juni 2014, ECLI:NL:RBLIM:2014:5459). Het enkele feit dat de verdachte zich vooraf heeft bewapend en zich heeft kunnen beraden over de mogelijkheid van wapengebruik is wellicht niet voldoende om van voorbedachte raad te kunnen spreken wanneer het tot de uitvoering van een levensberoving komt (vgl. Rb. Noord-Holland ECLI:NL:RBNHO:2013:6112 en Hof 's-Hertogenbosch 11 maart 2015, ECLI:NL:GHSHE:2015:833). Uit art. 288 Sr zou kunnen worden afgeleid dat de wetgever dodelijk geweld bij gewapende overvallen in beginsel niet als moord beschouwt, maar als doodslag

(vgl. Cleiren, T&C Strafrecht, aant. 5 bij art. 288 Sr).

Er zou in dit soort gevallen met een voorwaardelijke bestemming kunnen worden gewerkt: bepaalde voorwerpen zijn door de verdachte als moordwapens bestemd voor het geval dat een overval door derden wordt belemmerd. De verdachte zou dan het voorwaardelijke voornemen moeten hebben om dodelijke schoten te lossen op personen die zich bij de overval tegen hem verzetten en over dat voornemen moet hij zich van tevoren hebben kunnen beraden (vgl. HR 18 oktober 1983, *NJ* 1984/351 en HR 27 juni 2000, *NJ* 2000/605). Daarbij zou de eis kunnen worden gesteld dat de verdachte willens en wetens de aanmerkelijke kans heeft aanvaard dat hij op verzet zal stuiten en daarom dodelijk geweld zal gebruiken (vgl. HR 7 juli 2009, *NJ* 2009/401 in verband met het opzetbestanddeel van art. 46 Sr). Een dergelijke voorwaardelijke bestemming kan in deze zaak worden ingelezen, mede in het licht van de feiten en omstandigheden die in overweging 2.6.2 worden samengevat, maar de Hoge Raad formuleert het bestemmingsvereiste in verband met moord niet zo scherp. Een aanscherping is echter wenselijk om niet iedere voorbereiding van een gewapende overval onder het bereik van art. 46 Sr jo. art. 289 Sr te brengen.

4. Een ander probleem in deze zaak betreft de vraag of de verdachte daadwerkelijk van plan was om een gewapende overval te plegen. Uit de rechtspraak van de Hoge Raad volgt dat het voorhanden hebben van voorwerpen die gebruikt kunnen worden om een overval te plegen op zich nog geen strafbare voorbereidingshandeling oplevert. De Hoge Raad casseerde een veroordeling wegens voorbereiding van een gewapende overval in een zaak waarin de verdachte in zijn auto bepaalde voorwerpen (een moker, bivakmutsen, zwarte handschoenen, ducttape, een vuurwapen en munitie) voorhanden had. Volgens de Hoge Raad was het kennelijke oordeel van het hof niet zonder meer begrijpelijk dat met voldoende bepaaldheid was gebleken welk doel de verdachte met het voorhanden hebben van deze voorwerpen voor ogen stond. Dat de voorwerpen voor een overval konden worden gebruikt en dat de verdachte met de aanwezigheid van die voorwerpen in zijn auto bekend was, volstaat daartoe niet (HR 28 januari 2014, *NJ* 2014/107 en HR 15 april 2014, ECLI:NL:HR:2014:920, vgl. HR 17 februari 2004, *NJ* 2004/400, m.nt. J.M. Reijntjes). Het doel dat de verdachte voor ogen had, moet voldoende bepaaldheid bezitten (zie ook overweging 2.5.2 in bovenstaand arrest). Dat betekent dat de verdachte concrete plannen moet hebben gehad om een overval te plegen (in die zin punt 14 van de conclusie van A-G Spronken bij HR 28 januari 2014, *NJ* 2014/107 en punt 7-9 in ECLI:NL:PHR:2014:280, zie bijvoorbeeld Rb. Amsterdam 1 augustus 2013, ECLI:NL:RBAMS:2013:4833 (veroordeling), Rb. Rotterdam 13 november 2013, ECLI:NL:RBROT:2013:9124 (veroordeling), Rb. Amsterdam 19 januari 2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:179 (vrijspraak) en Hof Amsterdam 27 februari 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:643 (vrijspraak)). De eerdere veroordeling voor gewelddadige overvallen en de aanschaf van materiaal waarmee een nieuwe overval kan worden gepleegd, leveren in dit geval kennelijk voldoende bepaaldheid van bestemming op (overweging 2.6.1 en 2.6.2). Er ontbreekt echter bewijs dat de verdachte het plan had om bepaalde objecten te overvallen. Dat is wellicht ook niet nodig: het moet duidelijk zijn dat de verdachte een voldoende bepaald plan heeft om een gewapende overval te plegen zonder dat het concrete object van dat plan al moet zijn bepaald.

Voetnoten

Voetnoten

- [1.] Zie voor de eisen die in verband met de voorbereiding als bedoeld in art. 46 Sr aan de tenlastelegging en de kwalificatie worden gesteld: HR 5 april 2011, ECLI:NL:HR:2011:BO6691, *NJ* 2011/316, m.nt. Mevis.
- [2.] Waarbij het Hof heeft opgemerkt dat de eendaadse samenloop uitsluitend geldt voor de tweede alinea van deze kwalificatie.
- [3.] Het Hof heeft het onder 5 bewezenverklaarde naar mijn mening ten onrechte gekwalificeerd als “terwijl deze bedreiging schriftelijk en onder bepaalde voorwaarden is geschied” als bedoeld in art. 285, tweede lid, Sr, bij gebreke van aan de bedreigde gestelde voorwaarden. De Hoge Raad kan de kwalificatie verbeterd lezen. Voorts merk ik op dat voor art. 285, tweede lid, Sr een ander strafmaximum geldt dan voor het eerste lid van dat artikel, te weten vier in plaats van twee jaren gevangenisstraf.
- [7.] De nieuwe lijn is ingezet in het arrest van HR 28 februari 2012, ECLI:NL:HR:2012:BR2342, *NJ* 2012/518.

Daarna volgden er meer. Een achttal is (met een annotatie van Keulen onder *NJ* 2014/156 en *NJ* 2014/157) gepubliceerd in de *NJ*, jaargang 2014, afl. 14, te weten: HR 15 oktober 2013, ECLI:NL:HR:2013:963, *NJ* 2014/156, HR 5 november 2013, ECLI:NL:HR:2013:1112, *NJ* 2014/157, HR 5 november 2013, ECLI:NL:HR:2013:1113, *NJ* 2014/158, HR 5 november 2013, ECLI:NL:HR:2013:1111, *NJ* 2014/159, HR 7 januari 2014, ECLI:NL:HR:2014:17, *NJ* 2014/160, HR 7 januari 2014, ECLI:NL:HR:2014:16, *NJ* 2014/161, HR 10 december 2013, ECLI:NL:HR:2013:1754, *NJ* 2014/162 en HR 18 februari 2014, ECLI:NL:HR:2014:347, *NJ* 2014/163.

- [8.] Kamerstukken II 1990/91, 22 268, nr. 3, p. 18. Zie voor een betrekkelijk uitvoerige beschrijving van de wetsgeschiedenis, naast de eerdergenoemde conclusie van mijn ambtgenoot Machielse vóór het *Samir A.*-arrest van HR 20 februari 2007, ECLI:NL:HR:2007:AZ0213, M. Rutgers, *Strafbaarstelling van voorbereidingshandelingen*, 1992, p. 40 e.v.
- [9.] Kamerstukken II 1991/92, 22 268, nr. 5, p. 19 en 26. Zie ook Kamerstukken I 1993/94, 22 268, nr. 124a, p. 1.
- [10.] Kamerstukken II 2005/06, 30 164, nr. 6, p. 27.
- [11.] Kamerstukken II 2005/06, 30 164, nr. 7, p. 56.
- [12.] Vgl. HR 17 februari 2004, ECLI:NL:HR:2004:AN9358, *NJ* 2004/400 m.nt. Reijntjes.
- [13.] Zie daarover al G.P.M.F. Mols en J. Wöretshofer, *Poging en voorbereidingshandelingen*, 1994, p. 63 en G.A.M. Strijards, *Strafbare voorbereidingshandelingen*, 1995, p. 123-125.
- [14.] P. Smith, *Strafbare voorbereiding* (diss.), 2003, p. 203 e.v.
- [15.] Vgl. Strijards, a.w., p. 119.
- [16.] Kamerstukken II 2004/05, 30 164, nr. 3, p. 49.
- [17.] Kamerstukken II 2005/06, 30 164, nr. 7, p. 55.
- [18.] De Hullu, a.w., p. 399-400.
- [19.] Het Wetboek van Strafrecht, aant. 4 bij art. 46 Sr (bijgewerkt tot 24 april 2014).
- [20.] Kamerstukken II 2005/06, 30 164, nr. 7, p. 55.
- [21.] Zie H.A. Demeersseman, *Met voorbedachten rade*, 1989, p. 77-78 en P.J.H.M. Brouns, *Opzet in het wetboek van strafrecht*, 1988, p. 234-241.